

העצמי והחברה בעידן הדיגיטלי: התנהגות, זהות והשפעה

רציונל ומטרת הקורס

הסביבה הדיגיטלית אינה רק כלי טכנולוגי, אלא מרחב פסיכולוגי וחברתי המעצב מחדש את תפיסת העצמי, את מנגנוני הקשב ואת הדינמיקה הבין-אישית והחברתית. הקורס נועד להקנות לסטודנטים כלים תיאורטיים ויישומיים להבנת האופן שבו פלטפורמות דיגיטליות משפיעות על התנהגות האדם והחברה. במהלך הקורס נבחן את יחסי הגומלין בין הפרט למערכת האלגוריתמית דרך עדשות של פסיכולוגיה חברתית, תיאוריות כוח וניתוח ביקורתי של כלכלת תשומת-לב.

תוצרי למידה

בסיום הקורס, הסטודנטים יהיו מסוגלים:

- לנתח ביקורתית תופעות דיגיטליות (כגון ויראליות, קיטוב ותרבות המשפיענים) באמצעות מודלים פסיכולוגיים וסוציולוגיים.
- לאבחן מנגנוני השפעה סמויים וגלויים בממשקים דיגיטליים וקבלת החלטות צרכנית/בריאותית.
- להעריך מהימנות ידע, מידע וסמכות בעידן של בינה מלאכותית ודיסאינפורמציה.
- לפתח מודעות רפלקסיבית לדפוסי שימוש אישיים ודרכים להתנהלות דיגיטלית בריאה (Well-being).

מבנה הקורס

שבוע	נושא המפגש	תיאור
1	מבוא - החיים בתוך המערכת	מהמקום השלישי הפיזי לזירה הדיגיטלית; הטכנולוגיה כסביבה מעצבת.
2	מההמון הפיזי להמון הדיגיטלי	פסיכולוגיית המונים ודינמיקות של קהל ברשת; הצגת התיאוריות הקלאסיות של קנטני ולה-בון – והשוואה להמון הדיגיטלי.

3	קשב, עומק ותודעה	השפעת המסכים והרשת על תפקודי קוגניציה כגון קריאה, קשב, כישורי ניווט ויכולת העמקה.
4	זהות ואותנטיות ברשת	בניית ה"עצמי" כייצוג (ספקטקל); הפער בין החוויה הפנימית לנראות הדיגיטלית.
5	השוואה חברתית ודימוי עצמי	השפעת הרשת על הערך והדימוי העצמי, נרקיסיזם והמרדף אחר האושר.
6	יחסים, קהילה ואינטימיות	דעיכת הקהילות הפיזיות מול שייכות דיגיטלית; "ביחד לבד" במאה האנטי-חברתית.
7	צרכנות וקבלת החלטות	כיצד השיווק משתנה - רשתות של צרכנים, טקטיקות שיווקיות והטיות קוגניטיביות בתהליכי בחירה.
8	איפה נמצאת האמת?	פייק ניוז, דיסאינפורמציה ומשטרי אמת בעידן ה-AI; צנזורה אלגוריתמית.
9	בריאות אז והיום	החלטות בריאות ברשת; מבט מה"בלו זונס" אל מול חיי המסך; סמכות רפואית חדשה.
10	עולם המשפיענים וגוראי ההשראה	מנגנוני השפעה וסמכות בעידן החדש. מדוע אנחנו עוקבים ומאמינים?
11	מנגנוני הכוח והשליטה	הבנת המודל העסקי של הפלטפורמות; הפנופטיקון הדיגיטלי.
12	קיטוב, קונספירציות והתנגדות	דינמיקה של קבוצות קצה מול הממסד במרחב המקוון.
13	סיכום: חופש ובחירה	פרדוקסים של חופש דיגיטלי ועצות להתנהלות מודעת ובריאה בעולם טכנולוגי.

מטלות הקורס

- מטלת אמצע (למידה מבוססת התנסות) - מעבדה אישית - יומן ניתוק (20%)

ניסוי התנסותי של 24 שעות ללא רשתות חברתיות, הכולל תיעוד רפלקסיבי וניתוח החוויה דרך מושגים של קשב, דחפים ויחסי כוח.

• מטלה מסכמת ניתוח ביקורתי של זירה דיגיטלית (80%)

עבודת ניתוח יישומית שבה הסטודנטים בוחרים תופעה דיגיטלית אחת (פלטפורמה, קהילה, אפליקציה או משפיען) ומנתחים אותה כזירה של כוח מול התנגדות - מהמודל העסקי והאלגוריתמי ועד להשפעה על משתמש הקצה.

ספרות יסוד מוצעת:

גודמן, מ. (2021). *מהפיכת הקשב* (עמ' 127-13). מודיעין: כנרת, זמורה, דביר

צ'אלדיני, ה. (2021). *השפעה – תיאוריה ופרקטיקה*. מטה.

Alter, A. (2017). *Irresistible: The Rise of Addictive Technology and the Business of Keeping Us Hooked*. Penguin Books.

Carr, N. (2011). *The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains*. W. W. Norton & Company.

Einstein, M. (2025). *Hoodwinked: How Marketers Use the Same Tactics as Cults*. Prometheus

Foucault, M. (2020). *Power: The Essential Works of Michel Foucault 1954-1984*. Penguin Classics

Turkle, S. (2017). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. Basic Books.

Zuboff, S. (2018). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. Profile books.